

Date: 27th April-2026

MAKROIQTISODIYOT FANIGA KIRISH: MILLIY IQTISODIYOTNING
FUNDAMENTAL ASOSLARI

Muallif: **Komilov Muhammadrizo**, BA-201 guruhi talabasi

Ilmiy rahbar: Millat Umidi universiteti Xalqaro biznes va moliya kafedrasii
professori i.f.d **Umarova Muqaddas Abbasovna**

Annotatsiya: Mazkur tezisda makroiqtisodiyot fanining mohiyati, uning mikroiqtisodiyotdan farqi, asosiy o'rganish obektlari va makroiqtisodiy muvozanat masalalari tahlil qilinadi. Shuningdek, yalpi ichki mahsulot (YaIM), inflatsiya, ishsizlik va davlatning iqtisodiy siyosati kabi tushunchalar nazariy jihatdan asoslab berilgan. Tadqiqotning maqsadi milliy iqtisodiyotning yaxlit tizim sifatida ishlash mexanizmlarini tushuntirishdan iborat.

Kalit so'zlar: Makroiqtisodiyot, YaIM, agregatlash, inflatsiya, ishsizlik, fiskal siyosat, monetar siyosat, iqtisodiy o'sish, makroiqtisodiy modellar.

1. Kirish

Iqtisodiyot fani insoniyat ehtiyojlarini cheklangan resurslar sharoitida qondirish yo'llarini o'rganadi. Makroiqtisodiyot esa ushbu fanning eng muhim bo'limlaridan biri bo'lib, u alohida xo'jalik yurituvchi subektlarni emas, balki butun mamlakat iqtisodiyotini yaxlit bir butunlikda tadqiq etadi.

Bugungi globallashuv va iqtisodiy beqarorliklar davrida makroiqtisodiy jarayonlarni tushunish nafaqat hukumat rahbarlari, balki har bir tadbirkor va fuqaro uchun zarurdir. Narxlarning umumiy darajasi nega ko'tariladi? Nima uchun iqtisodiyotda davriy pasayishlar yuz beradi? Davlat qanday qilib ishsizlikni kamaytirishi mumkin? Ushbu savollarga javob topish "Makroiqtisodiyotga kirish" kursining asosiy vazifasidir.

2. Asosiy qism

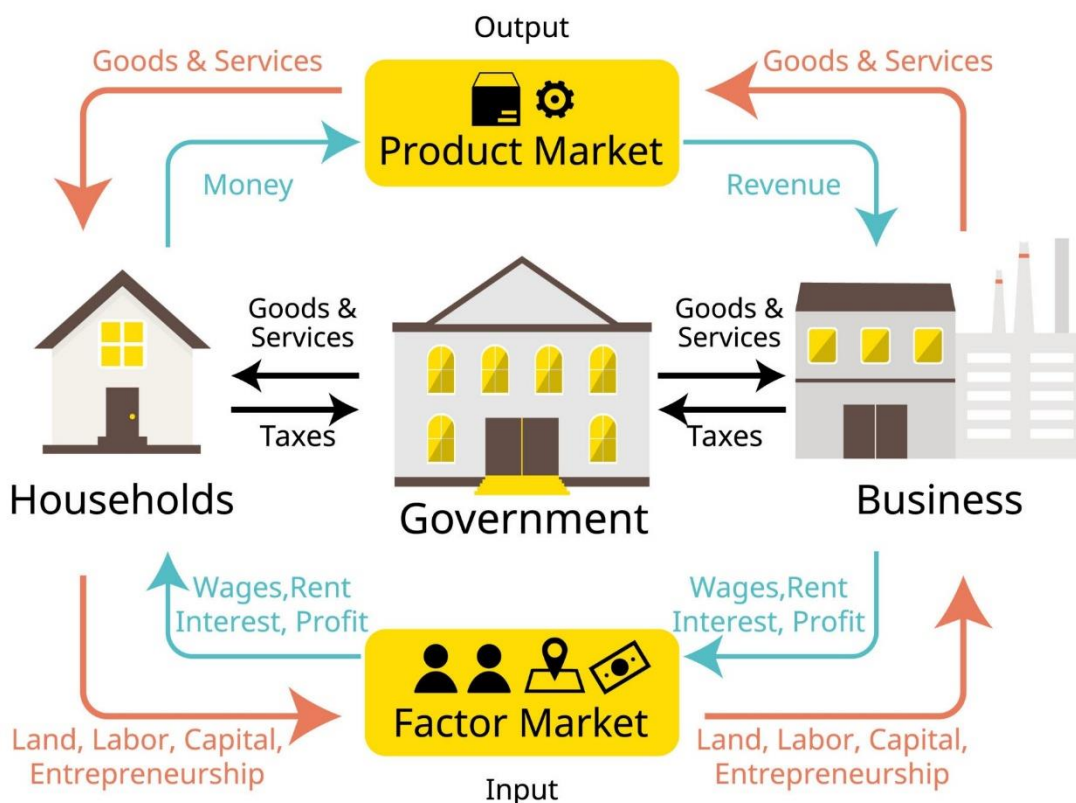
2.1. Makroiqtisodiyot fanining predmeti va uslubiyati

Makroiqtisodiyot — iqtisodiy tizimning umumiy holati, uning o'sish sur'atlari, bandlik darajasi, inflatsiya va tashqi iqtisodiy aloqalarini o'rganuvchi fandır.

Mikroiqtisodiyotdan farqi: Mikroiqtisodiyot "pastdan yuqoriga" (alohida firma va iste'molchi) qarab tahlil qilsa, makroiqtisodiyot "yuqoridan pastga" (umumiy ko'rsatkichlar) qarab tahlil yuritadi.

Agregatlash usuli: Makroiqtisodiyotning o'ziga xos xususiyati bu **agregatlash** (umumlashtirish) hisoblanadi. Bu yerda millionlab tovarlar o'rniga yagona "Yalpi mahsulot", millionlab narxlar o'rniga "Narxlar darajasi" tushunchalari ishlatiladi.

The circular flow model from household, business and government flow in economy

2.2. Asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlar

Iqtisodiyotning "salomatligini" aniqlash uchun bir nechta muhim ko'rsatkichlardan foydalaniladi:

1. **Yalpi Ichki Mahsulot (YaIM):** Bir yil davomida mamlakat hududida ishlab chiqarilgan barcha yakuniy tovar va xizmatlarning bozor qiymati.
2. **Inflatsiya:** Narxlarning umumiy darajasi oshishi va pulning qadsizlanishi.
3. **Ishsizlik darajasi:** Ishchi kuchining iqtisodiy faol qismidan ish bilan ta'minlanmaganlar ulushi.

2.3. Makroiqtisodiy muvozanat (AD-AS modeli)

Makroiqtisodiyotning asosi **Yalpi talab (AD)** va **Yalpi taklif (AS)** muvozanatidir.

- **AD (Aggregate Demand):** Iste'molchilar, firmalar va davlatning ma'lum narxlar darajasida sotib olishga tayyor bo'lgan tovarlari hajmi.
- **AS (Aggregate Supply):** Ishlab chiqaruvchilarning joriy narxlarda bozorga taklif etishi mumkin bo'lgan mahsulotlari hajmi.

Ushbu ikki kuchning kesishishi mamlakatdagi real ishlab chiqarish hajmi va narxlar darajasini belgilaydi.

Date: 27th April-2026

2.4. Davlatning makroiqtisodiy siyosati

Bozor iqtisodiyoti har doim ham mukammal ishlaymadi. Inqirozlar va ishsizlikning oldini olish uchun davlat ikki xil siyosatdan foydalanadi:

- **Fiskal (Byudjet-soliq) siyosati:** Davlat xarajatlarini o'zgartirish va soliq stavkalarini boshqarish orqali iqtisodiyotga ta'sir etish.
- **Monetar (Pul-kredit) siyosati:** Markaziy bank tomonidan muomaladagi pul massasi va foiz stavkalarini tartibga solish.

3. Tahlil va natijalar

Makroiqtisodiy tahlil shuni ko'rsatadiki, barqaror iqtisodiy o'sishga erishish uchun faqatgina resurslar yetarli emas, balki samarali institutlar va to'g'ri iqtisodiy strategiya lozim. O'zbekiston misolida oladigan bo'lsak, so'nggi yillarda tarkibiy islohotlar va eksportni rag'batlantirish orqali YaIM hajmini oshirish strategiyasi amalga oshirilmoqda.

Iqtisodiy tsikllar (ko'tarilish va pasayishlar) muqarrar bo'lsada, makroiqtisodiy vositalar orqali inqirozlarning "zarbi"ni yumshatish imkoniyati mavjud.

4. Xulosa

"Makroiqtisodiyot faniga kirish" fani murakkab iqtisodiy voqealarni sodda va mantiqiy modellar yordamida tushuntirib beradi. Xulosa qilib aytganda:

1. Makroiqtisodiyot mamlakatning umumiy iqtisodiy xavfsizligi va farovonligini ta'minlashning nazariy asosi hisoblanadi.
2. Milliy mahsulot hajmini oshirish, inflatsiyani jilovlash va bandlikni ta'minlash davlatning ustuvor vazifalaridir.
3. Bugungi iqtisodchi nafaqat nazariy bilimlarga, balki dinamik o'zgarayotgan global bozorda makroiqtisodiy modellarni qo'llash ko'nikmasiga ega bo'lishi lozim.

5. FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mankiw, N. G. (2020). *Principles of Macroeconomics*. Cengage Learning.
2. Shodmonov Sh. Sh., G'ofurov U. V. (2010). *Iqtisodiyot nazariyasi*. Toshkent.
3. Blanchard, O. (2017). *Macroeconomics*. Pearson Education.
4. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma'lumotlari (2024-2025).
5. Vahabov A. V. va boshqalar. (2021). *Makroiqtisodiyot*. Darslik.

